

Uredništvo i uprava ZAGREB, MASARYKOVA 28a Telefon 67-80. Uredništvo in oprava za Slovenije in slovenski del JULIJSKE KRAJINE LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

LISTRA

Plaćajući uredno pretplatiti vršite svoju dužnost. Ujedno vršite i svoju dužnost prema svojem narodu u Juljskoj Krajinu, jer je »Listra« jedini list koji zastupa njegove interese.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

PRED MANJŠINSKIM KONGRESOM

Ljubljana, 5. jula 1938. — (Agiš). Kakor vsako leto, se bo tudi letos vršil in sicer v Stokholmu, manjšinski kongres, za katerega se že vrše priprave. Manjšinski kongres, ki je pod predsedstvom našega zastopnika dr. J. Wilfana, zasedal vsako leto od 1925 leta, stoji letos pred popolnoma spremenjenimi položajem, kakor je bil v njegovem začetku in pred težkočami ki jih gotovo ni pričakoval. Sredi razburkane Evrope, v kateri niso plačane same posamezne narodnosti, ampak tudi socialno-sibki razredi enotnih držav, pomeni ta kongres majhnega in šibkega Davida, v borbi z ogromnim Goliatom, s to razliko, da uspeh te borbe nikakor ni jasen.

Organizacija manjšinskih kongresov je nastala v letu 1925, lahko rečemo na način, ki ne odgovarja demokratskim načelom in duhu parlamentarnosti. Pripravljali odbor, ki je pričel akcijo za to ustanovo, v katerem so imeli popolno večino zastopniki številnih nemških manjšin, so predložili povabljenim manjšinam, oz. zastopnikom že izdelan statut, na katerega so morali ti pristati, če so hoteli biti člani te mednarodne ustanove. Marsikateri od pristopivših, ki so uvideli izredno važnost in pomembnost take organizacije, so kljub tej utesnitvi pristopili k ustanovi, čeprav so nekateri izmed njih takoli izrekli svoje pridržke. Ni čudno torej, če so nastali v organizaciji kmalu vsled te organizacijske hibe, razni spori, zlasti na kongresih samih, katere je tisk večinskih svetov pretiraval. Vendar pa se je zgodilo, da je več zastopnikov manjšin kmalu javno zapustilo organizacijo.

Najbolj spopadljiva točka statuta manjšinskih kongresov je bila ona, po kateri se na kongresih ni smelo govoriti o notranjem položaju posameznih držav, tudi ne v zvezi s položajem manjšin v njih. To načelo, ki je bilo sicer precej kruto prekršeno v zvezi z ostrim nastopom kongresa proti notranjem položaju v oni državi, je lansko leto dovelo v Londonu do neprijetnega incidenta z zastopniki nesrečnih Bastov, katerim kongres v njih najbližjem položaju ni mogel drugega izjaviti, kot to, da njih nastop ni v skladu s statutom. Za nas pa je še težja ugotovitev, v zvezi s tem vprašanjem ta, da kljub dvem zastopnikom, ki jih imamo v tej ustanovi in ki imajo v rokavi vodilna mesta, do sedaj ni bilo govora skoro niti z besedico o stanju naše manjšine, tudi ne v času, ko so bili za to, podani vsi zunanji pogoji.

Za vsa mednarodna gibanja, ki stremijo za človeško in pošteno ureditvijo vseh stoterih sporov v današnji Evropi, ki imajo sicer samo en izvor, in ki nečejo biti mrtva ter le zbirališča za akademsko teoriziranje. Je gotovo danes položaj najbolj neugoden. Nič manj ni torej neugoden tudi za manjšinski kongres. Našli, ali pa vsaj iskati srednjo pot za ureditev položaja narodnih manjšin v Evropi takšni kakršna je danes, ne da bi se stremelo, za najmanjšo revolucionarno, ali drugačno spremembo njenih osnov, kar brez dvoma hoče manjšinski kongres, je zelo težko. Že sama akademska rešitev tega vprašanja na splošno, je skoro nemogoča. Zato, kakor nam manjšinski kongres do sedaj ni mogel urediti zaupanja vev, čeprav smo vsi jasno in odkrito čutili potrebo po taki mednarodni organizaciji, ki naj bi opozarjala svet na posamezne krute kršitve nalosnovnih človeških pravic, gledamo vani z nezaupevanjem in ne moremo mnogo pričakovati od njega zlasti v tem položaju. kakor je danes, bogve kakih koristi in sprememb. Kongres poleg tega tudi v vsem času svojega obstoja ni pokazal one življenske sile, ki bi vzbudila in ljudstvih, radi katerih je bil osnovan. zaupanja vani, marveč večina stoji ob njem indiferentna in skeptična. Če naj bi opravčevala obstoječe organizacije same potrebo po taki organizaciji, ki brez dvoma obstoja, potem naj organizacija živi dalje v pričakovanju novih življenskih sil, ki bi bodo dali pravega življenskega soka in poljeta.

KONFERENCIJA U EVIANU ZAVRŠENA

KONFERENCIJU NIJE UŠPJELO PROŠIRITI NA SVE POLITIČKE EMIGRANTE

„Poživu američke vlade da sudjeluju na konferenciji u Evianu, odzvali su se 34 države.“

Jedina je Italija odbila poziv iz solidarnosti prema Njemačkoj, koja im nije bila ni pozvana.

Prvu sjednicu, koja je održana 6. o. m. j. po podne otvorio je vodja američke delegacije, poslanik Myron Taylor. On je potresnim riječima opisao zatostan položaj ljudi, koji pripadaju svim rasama, religijama i socijalnim slojevima, a koji su protjerani iz svojih oomovina.

Taylor je istakao volju predsjednika USA Roosevelta, da se sto baze i uspješnije reagira protiv toga. Zadaća je sadanje konferencije, kako veći Taylor, da se stavi u pogon potrebni menaizam. Konferencija prije svega mora obratiti pažnju na položaj njemačkih i austrijskih bjegunaca. Stalna organizacija, čiji će osnutak predložiti američka vlada, treba da suradjuje sa organima Lige Naroda. Dalje je Taylor iznio, da će vlada USA primiti godišnje 21.370 austrijskih i njemačkih bjegunaca.

Na koncu svog govora Taylor je osudio politiku nejednakosti i nasilja, koju izvjesne države provode protiv manjina, jer je ona „u protuslovlju s elementarnim pravima čovječnosti i sa principima civilizacije, te predstavlja udamping bijede.“

Poslije njega govorio je engleski delegat lord Winterton, koji je naglasio, da je Velika Britanija oduvijek bila uočiste političkih bjegunaca, ali da ne može biti područje za naseljavanje bjegunaca. Ipak će engleska vlada posvetiti veliku pažnju problemu političkih bjegunaca. Lord Winterton zagovarao je organizaciju za plansko iseljavanje bjegunaca u kolonije i prekomorska područja te je izjavio, da će istočnaska Azija pružiti velike mogućnosti useljavanja. Naglasio je još, da se stvarno rješenje ovog problema može postići jedino uz suradnju onih država, koje su svoje državljane protjerale. Pri tom je spomenuo, da se ove države ne smiju podavati krivim nadama, da bi njihova politika nasilja prema manjinama mogla prisiliti druge države, da otvore svoja vrata.

Vodja francuske delegacije Bérenger izjavio je najdublje simpatije za bjegunce i istakao, da Francuska već ima na svom području 200.000 ljudi bez domovine a to je najveći broj na svijetu. Usprkos toga Francuska će toplo podupirati Rooseveltovu inicijativu. Bérenger se nada da će se stvoriti mogućnost iseljavanja bjegunaca u novi svijet i Australiju.

Kao što smo to posljednji put javili, nastojalo se kako bi se konferenciju proširilo na sve emigrante. Poznat je brzojav talijanskih emigranata Roosevelt kojega

su potpisali Salvemini, Nitti, Ferrero i mnogo drugih uglednih talijanskih emigranata — kojim su tražili da se na toj konferenciji raspravlja i o talijanskim političkim emigrantima.

Ali već drugi dan konferencije pokazalo se jasno da su ostala bezuspješna sva nastojanja o proširenju konferencije, barem za sada. Čini se da su šlekcije su radile na tome da se konferencija otegne i na ostale političke emigrante bile slabije od onih protivnih. Američki delegat sprazumio se sa engleskim i francuskim, da se ovaj čas konferencija mora ograničiti isključivo na pitanje njemačkih i austrijskih bjegunaca, kako bi se omogućilo njihovo iseljavanje u prekomorske zemlje i kolonije. Francuski delegat Bérenger je naglasio, da ova konferencija nema nikakvog političkog i diplomatskog karaktera. Ona treba samo riješiti tehničke probleme. Iz govora francuskog i engleskog delegata izlazi, da se obje vlade nisu odrekle nade predobiti one države, koje su protjerale svoje državljane, za ideju jedne planomjerne organizacije za iseljavanje bjegunaca koja bi bila uvjetovana s mogućnošću sporazuma s Njemačkom, koja bi imala protjeranim državljanima dozvoliti da ponese financijska sredstva za prevoz i za prve troškove. Takav bi se sporazum mogao zaključiti jedino uz isključenje Lige Naroda i stoga bi se imala osnovati jedna posebna organizacija, koja bi imala svoje sjedište u Parizu.

To mišljenje odbijaju delegati bjegunaca, koji su ostavili svoje domove jer da od svojih vlada nemaju ništa dobro očekivati,

a zatim predstavnici Sovjetske Rusije, koji dokazuju da se Njemačka ne će nikada odrediti dobitka od zaplijenjenih imanja, jer i prigon t. zv. nepoćudnih elemenata u glavnom je uslijedio samo zbog toga, da se može domoći njihovog imetka.

Na sjednici drugog dana delegati Belgije i Nizozemske također su se ogradili u pogledu primanja bjegunaca, kao što su to učinili dan prije francuski i engleski delegat. Belgija ima 12.250 bjegunaca, a Nizozemska 25.000, tako da je onim zemljama u sadašnjim okolnostima nemoguće proširiti useljavanje. Osim nemogućnosti proširiti useljavanje, a nisu još došli do riječi, sve evropske države, koje su zastupane na konferenciji, zauzele su držanje očekivanja. Isti je slučaj i s dominionima. Delegat Australije je izjavio, da njegova vlada želi zadržati mogućnost useljavanja za britanske državljane. Australija ne poznava nikakvog rasnog problema i ne želi ga uvaditi. Ne može dakle nebritanskim emigrantima dati nikakve prednosti. Delegat Brazila pozdravio je Rooseveltovu inicijativu i izjavio, da je bra-

zilijanska vlada već primila veći broj bjegunaca u spremnu i u buduće povolji useljavanje. U istom je smislu govorio i argentinski delegat, koji je izjavio da njegovoj zemlji treba zemljoradnika i specijalista za industriju.

Odbor kojemu je zadaća saslušati pojedine emigracione organizacije, saslušao je prva dva dana svega 11 od 33 organizacije, koje su zastupane u Evianu. Delegati 32 države dobili su potpunu sliku emigracionog pitanja i položaja židova kao i političkih upasnika koji su ostali u Njemačkoj. Osim ovog zasjedao je i tehnički odbor. Rezultati daljnjih vijećanja mogu se predvidjeti ovako: Konferencija će zaključiti osnutak stalnog ureda sa sjedištem u Parizu, koji ima na izričitu želju Engleske suradivati sa Ligom Naroda. Ova vlada, koji treba smatrati kao »Stalnu diplomatsku konferenciju ima se odmah staviti u vezu sa Njemačkom. Konferencija će se ponovno sastati kada od Njemačke stigne negativan odgovor za suradnju, kako bi mogla donijeti potrebne mjere. Ured će u zajednici sa privatnim organizacijama izraditi financijalni plan. Osim toga će ovaj ured ispostaviti u svim važnijim gradovima svoje centrale, neke vrsti »poslanstva za bjegunce«. Ova bi poslanstva pojedine vlade imale redovito pozivati na savjetovanja.

Čini se, da su mjerodavni faktori skloni prihvatiti ideju Washingtona, da se imenuje istaknuta ličnost na celo toga permanentnog organzima: ne bi dakle bilo isključeno, da ta visoka ličnost bude Amerikanin. Doista, ako su vijećanja u Evianu pokazala apsolutnu potrebu, da se udje u pregovore s njemačkom vladom u pogledu nearijevnih emigranata, bilo bi logično da predsjednik budućeg permanentnog organzima stupi u vezu s Berlinom. Zna se, da bi se radilo o tome, da se kod njemačkih oblasti postigne sudjelovanje u djelu, započeto u Evianu. Te bi oblasti imale u najmanju ruku dopustiti prisilnim emigrantima da ponese sa sobom svoj imetak koji je potreban, da se smjeste na drugom mjestu i da započnu novi život. O tome se dakle u glavnom govorilo i još se govori u Evianu. Ti će razgovori u svakom slučaju donijeti i izgovor okviru rada u Evianu dragocjene prednosti, da se naglasi povjerljiva stadaća suradnja triju velikih demokracija: Sjed. Država, Vel. Britanije i Francuske.

Budući da se većina rada svršava iza zatvorenih vrata, teško je sada znati sve detalje, ali ono što našu javnost najviše zanima, a to je pitanje proširenja konferencije i na ostale političke emigrante, čini se da nije uspjelo. Konferencija je završila radom 12 o. m. i. a sastaje se ponovno 3 augusta u Londonu.

Trst in njegov židovski problem

Že lani so ortodoksalni fašistični krog in listi, med njimi v prvi vrsti »Regime fascistae«, glasilo nekdanjega generalnega tajnika fašistične stranke Farinaccija, po nemškem vzgledu sprožili ostro kampanjo proti židom in še posebej proti židovskemu elementu v Trstu. Z njo so izzvali precejšnje razburjenje v židovskih krogih, vendar se oblasti niso dale zavesti na njihovo pot, ker je židovski problem v Italiji, kakor je to tržaški »Piccolo« še pred kratkim ugotovili, v marsičem drugačnega značaja kakor v Nemčiji, predvsem pa kampanja ni bila zasnovana na kakšnih plemenitih ali drugih načelih, nego je imela v prvi vrsti gospodarsko in deloma tudi osebno ozadje. Svoj vrhunec je kampanja dosegla v dnevi, ko je bila Avstrija priključena k Nemčiji. Tiste dni je »Regime fascistae« objavil cel seznam židov v tržaških javnih službah ter na vodilnih mestih industrijskih, trgovskih in finančnih podjetij. »Piccolo« je kampanjo eremonjske lista odločno zavrnil z obeležbo zasluga, ki so si jih pridobili tržaški židje za italijansko stvar ne le v časih miru, nego tudi na frontah v zadnji svetovni vojni. Očitni je odgovor tržaškega lista, ki je last židovskega senatorja Mayerja, znanega italijanskega finančnika in bivšega državnega podtajnika v fašistični vladi, in ki ga ujačuje Mussolinijev šolski tovariš in politični zaupnik Rino Alessi. zalegal, tako

da je borba proti židom v javnosti skoraj popolnoma prenehala.

Poleg tega so se izkazale skrbi, ki so se pojavile po priključitvi Avstrije k Nemčiji, za bodočnost tržaške luke in njenega pomorskega prometa za docela utemeljena. Sicer je nemška vlada zagovarjala Trstu, da ne bo spremlila tarifnih ugodnosti, ki jih je dala Italiji nekdanja avstrijska zvezna republika, toda stvarno se te ugodnosti v bodoče zlepa ne bodo moge izrabljati, ker bodo avstrijski les in industrijske proizvode kakor tudi rudo in kmetičke prideleke Nemci sami nujno potrebovali in tudi porabili. Zaradi tega nikakor ni kazalo zares načeti židovskega problema v Trstu, ko se je treba osloniti baš na židovski element, ki morda edini še more vsaj nekoliko omiliti položaj in s svojimi trgovskimi zvezami vsaj deloma zadržati pričakovano naglo nazadovanje tržaškega prometa, gospodarstva in sedanjega gnotnega položaja najširših ljudskih plasti vobče.

Zato je povsem nerazumljiv dogodek, ki se je pripetil v Trstu v začetku junija. Po mestu se je razširila vest, da je prefekturna konflicacijska komisija oddala na 5 let pregansta znanega tržaškega židovskega industričja »Josipa Eppingerja« tovarnarja slašice in bonbonov. Za konkretni razlog tega ukrepa ni bilo mogoče izvedeti. Pravilo, da je bil povod neki njegov telefonski razgo-

vor z inozemstvom, pri katerem se je posluževal nekih nedopustnih izrazov in ki ga je tudi po svoji stvarni vsebini kompromitiral.

V tržaških židovskih krogih, ki so sodeč po omenjenem seznamu Farinaccijevega glasila »Regime fascistae«, zelo vplivni, je izzvala konflicacija veliko vznemirjenje. Tržaški gospodarski krogi se sedaj boje reakcije, ki jo je pričakovali z židovske strani in ki bi bila nedvomno takega značaja, da ji oblast zlepa ne bi mogla do živega. Bojazen je toliko bolj utemeljena, ker bi v danem primeru Trsta ne pustili na cedilo samo italijanski politični prijatelji onstran severnih meja, temveč tudi tvorel njegove sedanje gospodarske moči in pravi svobitelji njegove italijanske nacionalne ekspanzivne sile.

PRED RJEŠENJEM MANJŠINSKOG PRAŠNJA U ČEHOSLOVAČKOJ

Praska štampa osehlovala ona, koja je bila u ministarstvu vanjskih poslova, piše, da se u roku od idućih 14 dana može očekivati, da će biti potpuno riješeno manjšinski pitanje u Čehoslovačkoj, tako da će svi biti zadovoljni. Dodaje još se ne zna što sadrži manjšinski statut, ali se naglašuje, da će biti očuvana posveća nezavisnost države, a i nično demokratsko uređenje.

Havas javlja: Prema vijesti Anadoljske agencije završena je u Istanbulu rad tursko-jugoslovenske komisije za pitanje turske emigracije iz Jugoslavije. Postignut je sporazum, koji zadovoljava interese obiju prijateljskih i savezničkih zemalja.

Od Soče do Rečine -- od Triglava do Kamenjaka

Spašeno seljačko imanje

Vodice, jula 1938. U prošlom je mjesecu u našem selu opet išlo na lutanje jedno naše seosko imanje našeg poštenog seljaka Rupena Antona. Njegovo je imanje bilo proćeljeno na 55.000 lira, a prodalo se za 9.500. Ovo imanje htjela je kupiti banka, ali se našlo nekolicina naših ljudi koji borave u Trstu kao trgovci ugljena, te nisu dozvolili da ovo imanje prijeđe u tuđe ruke, nego su ga oni kupili i dali nam drag Rupeni da se dalje živi na svom imanju. On se obvezao da će im u ratama isplati cijelu svotu koju su oni za njega dali i s kojom su mu spasili krov nad glavom njemu i njegovoj djeci. Ovaj lijep gest naših trgovaca sada se u cijeloj našoj okolici prepričava i naglašava kako je potrebno da jedan drugoga pomažemo.

Nemoguć liječnik

Vodice, jula 1938. Nedavno smo bili javili kako je našem seljaku Rupenu Ivanu oboljela žena u porodaju i bolovala više od godinu dana, a nakon šest mjeseci umrlo je bilo dijete. Kako smo već bili javili, Rupena je pokopao dijete bez liječnika a i svećenika, jer liječnik nije htio da dodje konstatirati smrt. Glede ovog pokopa vodila se parnica protiv Rupena, a i protiv dra Dolcea, pa je Rupena osuđen na novčanu globu, a i zatvor, dočim je dr. Dolce bio riješen. Rupena je nakon ove rasprave više puta pozivao liječnika Dolcea i molio ga da mu dodje liječiti ženu, ali dr. Dolce nije htio ni čuti o tome i bolest žene se pogoršala tako da je morala biti odvedena u bolnicu. Rupena je ugrturo na sve strane da mu se žena primi u bolnicu, jer Dolce nije htio dati zato dozvolu i tekar na priklask prefekturu iz Rijeka bile joj je odobreno, ali bilo je prekasno, jer je sada pok. Marija rođ. Miljević na putu za bolnicu umrla. Za ovu smrt naš narod oduševno otkrivilje dra Dolcea, a i mnogo slinjen je taj liječnik skrivio, pa je otišao deputacija od šest osoba prefektu u Rijeci s molbom da bi nam se dao drugi liječnik i da bi se dra Dolcea premjestilo, što je prefektura i obćala.

Naš župnik

Vodice, jula 1938. Svojedobno smo javili kako je naš župnik bio prodao u sporazumu sa općinom našu borovu šumu od koje si je prisvojio 3000 lura, za koje je naš seoski starješina tužio, ali usprkos toga što još nije ova parnica dovršena, naš je župnik učinio nanovo još jednu pogrešku. On je u sporazumu sa općinom iznajmio jedan ogromni komad crkvenog zemljišta za dugi niz godina jednom talijanskom trgovcu koji na ovom zemljištu namjerava otvoriti mjesecni sajam. S time je crkva mnogo oštećena, jer od dobivenog novca nije dobila crkva ništa nego si ga je prisvojio župnik i kupio si je od toga lijep luksuzni automobil. Zbog ovakvog postupka župnik: narod gleda na njega s velikim prezirom i mi bi ovim putem zamolili crkve: vlasti da bi ga iz našeg sela premjestite i dale nam drugog svećenika, jer to zahtijeva i ugled crkve i interes vjere, a i interes naroda.

Krada i ucjena

Podgrad, jula 1938. Prošlog mjeseca pokrali su dva puta dućan veletrgovca Baudša. Odnegli su mu razne robe i gotovog novca u vrijednosti od preko 100.000 lura. Kada je bio drugi put porađen, lopovi su ostavili u dućanu pismo u kojem od njega zahtijevaju da im dostavi na određeno mjesto u Trstu 15.000 lura, inače da će mu ubiti sina, a pošlje njega, te da će mu zapaliti dućan. Pismo je pisano na talijanskom jeziku i iz njega se vidi da ga je pisao Talijan. Vlasti su povelje energično istragu. Računa se da su kod ove strage sudjelovali nekoliko storišćica ljudi. U posljednje vrijeme u naše krajeve se doselilo sva svaakovrsnih tipova, pa mnogi: naši ljudi sada, kroz dan i noć straže oko svoje kuće i štale, da se na taj način očuvaju od ovih nepoželjni gostiju.

Birma u Godoviču

Godovič, jula 1938. (Agis). — Po očajnih letih smo imali spet enkrat po našo birmo, ki se je vsrila prvo nedjeljo v juliju, in se je udeležilo lepo število otrok. Birnovati je prišel in to v prvi, avstrijski nadškof Margotti.

* — Trst. — Ljudsko gibanje v zadnjih dveh mesecih je bilo sletedeje v Trstu je bilo v maju 194 pokok, umrlo je 303 oseb, rojstev je bilo 342; v juniju je bilo 152 pokok, 271 smrtnih slučajev in 310 rojstev.

GROZAN ZLOČIN U MARČANI

Pula, jula 1938. — U Marčani se ovih dana dogodio grozan zločin kakovog se ne pamti: u ovim krajevima. Na grozan način umorena je 15 gođišnja Matilda Gonan, kći trgovca Petra Gonana.

Cesto je odlazila biciklom u Vodnjan da kupi potrebne stvari za trgovinu u kuću, pa tako je i prošlog četvrtka ujutro otišla biciklom iz Marčane u Vodnjan. Kako se već kasno naveče nije vraćala kući, otac je telefonirao trgovini u Vodnjan odakle su mu javili da je već iza podne otišla sa kupljenim stvarima kući. Tada je zabrinuti otac prijavio slučaj karabinjerima, koji su se odmah dali u potragu. Karabinjeri i neki mladići iz Marčane tražili su cijelu noć, a tek ujutro u pet sati pronašli su tijelo djevojke nekoliko kilometara od sela, u kraju zvanom Škoronec, u jednom grmu pedesetak metara od ceste. Djevojka je bila mrtva s groznom ranom na glavi zadatom velikim kamenom. Tijelo je bilo skoro golo, a autopisjom se iskazalo da je djevojka bila obesčašćena.

Drugog dana su pronašli bicikli umorene djevojke pedesetak metara dalje od mjesta zločina pokriven šibljem i travom.

Vlasti su provele mnogo hapšenja i groznitava potraga za zločincem se nastavlja.

Toča uničila cel kompleks polja

Idrija, julija 1938. (Agis). Neurje, ki letos nikjer ne prizanaša, je obiskal tudi naše kraje, zlasti pa vasi ob meji. Tako je prvo nedeljo v juliju toča uničila skoraj vse pridele. Zlasti hušo so prizadeli kmetje iz vasi Novi svet pri Godoviču, ki imajo svoje polje čisto ob meji. Toča jim je popolnoma vse uničila, tudi satele nimajo nobene več. Veliko misleje je bilo neurje v Godoviču in okolici. Naši kmetje bodo utrpeli precejšnje škode.

Obilna letina grozdja se obeta na Vipavskem

Gorica, julija 1938 (Agis). — Kljub muhastemu spomladanskemu vremenu, ki ni obetalo, da bi nam letošnja letina kaj prida obrodila, in proti vsemu kemu pričakovanju bo letošnji pridelek grozdja prav obilen. Vinograd so vse bujni, trte pa obložene grozdji, da jih komaj vzdrže. Le kam bo s tolikim vidnom, ko je ponekod vespoleno še starega na zalogi. Če ne bo kakšnih posebnih vremenskih neprilik, bodo letos naši vremenski predskladi, da bodo letos naši Vipavci morali poskibati vse stare bednje, da bodo lahko ves pridelek spravili domov.

Nesreće u Krapanskom rudniku

Pula, jula 1938. — Nesreće u Krapanskom rudniku ne prestaju. Tako se ovih dana unesrećio radnik Ruan Ivanov. Prelomljena mu je crijeva kost. Ako ne nastanu komplikacije, ozdravit će iza tri mjeseca.

Stošići Liberatu prelomljena je kličnja kost, a Voščon Toni prelomljena je hripta-njača.

Poludjeli seljak skoro usmratio ženu

Pazin, jula 1938. — Na Tinjanštini je 35 godišnji seljak Banko Bože pok. Šimuna nepađano poludio. U nastupu ludila počeo je tući svoju ženu koja se nalazila u blagoslovljenom stanju. Na koncu joj je zadao jak udarac nogom u trbuh, da je malo iza toga u velikim mukama pobacila dijete od 7 mjeseci. Nalazi se u životnoj opasnosti. Na njegovo zapaganje dođrali su susjed, teškom mukom svadrali ljudjaka i odmah zatim odvezli ga u Pulu u ludnicu.

Problem kruha v Italiji

Kljud vsemu prizadevanju, da bi Italija postala neodvisna v pogledu žita in moke od inozemstva, se je ta lepa nada izjalovila. Dasi pravijo, da je žitna bitka uspjela in da Italija ne bo uvažala žita, ker je v tem pogledu dosegla samostojnost, je za vendarle »krušni« problem demantiral te vesti. Da obstoja ta problem, je že vsakomur znano, če je le pokukal v Italijo. Pa tudi tega ni treba. V italijanskih listih pogostoma beremo o kruhu. Tako je prinesel neki list iz Juljske Kraljevine dolg članek »Kako je močede zboljšati kakovost kruha«. Že iz tega naslova samsakega je razvidno, da je kruh v Italiji slab. Marsikateremu je prišla nazaj v spomin pravzapravica v času svetovne vojne in kruh, ki je bil narejen vse prej kakor iz moke. Pred časom so se spotaknili tudi rimski listi ob kvaliteti italijanskega kruha (Lavoro fascista). Sedaj z nastopom avtarhije je postal problem še težji, kajti s primanjkanjem pšenice so morali dodajati kruhu razne primese drugih mok, ki so bile več ali manj onesrečene. Da se temu odpmore so se pričeli resno zanimati za zboljšanje kruha.

Pred kratkim so v Milanu napravili poskuse, o katerih pišejo v listih, da so se popolnoma posrečili. V kruh so stali večjo količino trde moke, pa tudi precejšnje količino drugih mok, kakor žene, koruzne, rišev in krompirjeve moke. Ti odstotki varirajo od 5 do 20. Poleg tega so izdali še 10 zapovedi, kako naj se mešajo razne moke in kako naj se mesl in peče kruh iz mešanice.

Drobiž

— Pula. — Odlikovan je u Španiji avijatač iz Pule Dragan jer da se hrabro borlo za ideale fašizma i civilizacije.

— Pula. — U Raši se utopio 32-godišnji rudar Ujčić Mihael iz liirske Bistrice. Vozeci se kraj vode na biciklu, zahvatila ga je sunčanica i pao je s biciklom u vodu gdje je potonuo.

— Pula. — Ferenčić Milan Martinov, star 34 godine, dovežen je u puljsku bolnicu s prelomljenom lijevom rukom. Ozljeđu je zadobio u Krapanskom rudniku.

— Dekani. — U blizini Pule je jedan taksi naleto u Furlanica Konrada iz našeg sela koji se vozio biciklom i na trjestu ga usmratio.

— Pula. — Zato što im je žena rođila dvojke dobili su po 700 lura nagrade Marko Legović iz Matovunštine, Marčac Anton iz Pazina, Periša Josip iz Pule i Rojnić Anton iz Barbana.

— Banjšica. — Pred kratkom se postavili v vasi velik drog za zastavo. Otvoritev je bila kar najbolji svečanostna in pristostvovala se najviše oblasti gorške pokrajine s preiktom na čelu. V govoriu so povdarjali naklonjenost režima do ljudstva.

— Il. Bistrica. — V začetku preteklega meseca je bilo v Il. Bistrici veliko zborovanje ki ga je organizirala zveza poljedelskih delavcev. Zborovanje je prisustvoval tudi prefekt. Po poročilih in govoriu so bile razdijeljene nagrade.

— Trst. — Z rešilnim avtom so odpejali v bolnicuino Terezo Mihč. Ko je kupovala na trgu, jo je zadela sunčanica.

— V Parizu so ustanovili društvo prijateljev kitsajskega naroda, k kateremu je pristopilo mnogo znanih pisateljev in politikov. Načeljuje mu znani političar Eduard Herriot.

— Gorica. — Za generalnega ravnatelja gorške mestne hranilnice je bil imenovan dr. Emilio Furlani, član direktorija gorške pokrajinske fašistične zveze. Furlani je bil pred 18 leti med D'Annunzijevimi legionarji na Reki.

— Gorica. — Pretekli torek se je pripetila 17-letnemu Karlu Srebričnu iz Gorice huda nesreća. V družbi nekaterih tovarišev se je kopal v Soči. Pri nekem skoku u vodu je z glavom zadel ob pećino pod vodo. Njegovi tovariši so ga nezavestnega in vsega oblitega s krvjo rešili iz vode, v kateri bi drugače neovestno utonil. Prepejali su ga v gorškim zdravstveno bolnišnico, kjer so zdravnik dognali, da si je prebil lobanjo. Njegovo stanje je zelo resno.

— Gorica. — Pred vojaškim sudišćem v Gorici se je moral, kakor poroća »Gazzettino«, pretekli ponedjeljak zagovarjati 20-letni Ivan Weinberger iz Mirna, ki ga je prijavilo poveljstvo »osk« legije fašistične milicije, ker ni redno zahajal k predvojaškim vojam. Obsojen je bil na globu 300 lir ter na poravnava vseh sodnih stroškov.

— Pula. — U Koprju je osuđen Burećan August na 4 godine i 7 mjeseci roblje. I 7.000 lura globe radi grabeža.

— Pula. — Sva poduzeća koja opslužu više od 10 radnika pozvana su da u određenom roku prime na rad izvestan broj invalida, naročito invalida iz abesinskog i španjolskog rata, kao i djecu poginulih u tim ratovima.

— Bovec. — Zadnji torek sta se odpravila na Rombon 17-letni Komacv Tone in njegov 19 let stari tovariš Tone Leban, oba iz Boveca. Med potjo sta na lepm našla granato kalibra 37 mm. Fantta sta se polakommita leph denarcev, ki bi jih izkupila za železo in razstrelivo, in sta takoj skušala razstaviti granato, ki na jima je pod udarci s kamnom eksplodirala. Leban je bil k sreći le lažje poškodovan. Komacu pa je odrtogao vseh pet prstov na levlci. Preden so ga spravili v gorško bolnišnico, je zaradi velike krube krvi popolnoma oslabel. Njegovo stanje je resno.

— Rijeka. — Zemljiški posestniki na Reki, ki so bili prizadeti po razlastitvah v priloz vojaški upravi, so prejel te dni, kakor poroća »Vedetta d'Italia«, obavljeno, da bodo njihove zaveđe v kratkem urejene ter da bodo nato takoj prejel pripadajoće jim oškosodnine. Zemljišća, ki so jim bila odvzeta delomna že pred leti, došje v zemljiških knjigah se niso bila prepisana na nova lagna lastnika in zaradi tega so morali prizadeti zemljiški posestniki plaćavati gane ljudi vse še zemljiške in druge davke. Spričo vedno češćih intervencij je sedaj reški prefekt izbovalov pri volnem ministruvno odredbu, da se vse lagnstinske in davčne zaveđe uspješeno urede.

— Trst. — Umrlo so: Lampe vd. Brečić Frančiška 74 let, Tabak vd. Bellogg Zofija 82, Sosić Ida 24. Tomšić vd. Beđević Ivana 76.

Avtobus se je zaletel v zid

Trst, julija 1938. U ulici F. Severo se je zaletel v zid avtobus, ki je prihajal s Krasa. Ko je namreć sofer opazil pred soboj nekoga pešća, je napravil oster ovinek, da bi se izognil nesreći, pri tom pa je povročil morda še većjo nesreću in zadel ob zid. Zaradi tega so bili ranjeni sofer in nekaj putnikov. 49 letna Katarina de Giulis z Reke je bila ranjena po hrptu, obrazu in na levem kolenu. Sofer Ivan Klapić se je ranilo na čelu in po obrazu. Trgovac dr. Oskar Matković z Reke se je ranilo na nosu. Delavac Matej Nadulo z Reke se je lažje ranio na ruki. Težje pa je bila ranjena Marija Mandić iz Trsta, 19 letna privatna uradnica, ki je bila ranjena po trebuhu in stegnih in je bila pripeljana u bolnišnicu. Marija Tomašić iz Novega grada v Istri pa je bila ranjena na nosu in se bo morala zdraviti dva tedna.

Smrt pod vlakom

Pazin, jula 1938. — Kod Lupoglava se dogodila opet smrtna nesreća. Teretni vlak je pogazio i na mjestu usmratio Francicu Ravnić. To je u malo dana već druga žena usmrćena na toj pruzi.

Krmetška posojilnica v Lokvi dobila komisarja

Pred dnevi je »Gazzetta Ufficiale« objavila odluk, po katerem sta bila upravni in nadzorni odbor Krmetске posojilnice in hranilnice u Lokvi na Krašću pu določili 7 poglavja zakona o kmetčkih in obrtniškich posojilnicah razpuščena. Inspektorat za kredit in hranilnice višje je imenovao za izrednog komisarja pri posojilnici Gastona Štatapera, za člana nadzornega odbora pa Antona Muho. Andreja Škabra in Andreja Stoparja.

Kraske jame

V dobi po vojni se je raziskavanje kraskih izd u Trnovske gozda pa, vse do Snelznika znatno ojaćilo in razširilo. Podzemske kotline su postale važan faktor ne le za razvoj vjjskega prometa na Krasu, nego se prav posebno v nekem drugem pogledu.

Pred vojno je otlo na omenjenem krasćem području znanih in deloma raziskanih nekaj preko tiseć jam. Vendar je bilo u tujskoprometnom oziru glavno djelo je opravljeno. Postojnska, skvojna djela in še nekatere druge manje jame su bile z skoraj doćela urejene in adaptirane za tujski promet. Događje su svoje sloves in svoje rekorde glede lepote in obiskovalcev.

Po vojni pa sta, se, kakor poroća »Piccolo« v eni izmed svojih posljednjih izdaja, posvetili raziskavanju jam z vso vnueno tržaški planinski društvu »Alpi na delle Giulie« in »XXX Ottobre« ki su joj pri tem izdatno podpre civile in vojaške oblasti. To so, pravi list, u poznalene pomen kraskih pojavov in general Italo Gariboldi je zred leti, ki je se kot polkovnik služboval u Trstu, da u najveći impulz speleološkemu dorovanju obeh organizacija, ki su jo doravno preskrbile z vsemi sredstvi in tehničnim pripravami.

Ze leta 1926, poroća list nadalje, je narastio številu raziskanih jam na 2.146, v zadnjih letih pa celo na 3.500. Očitno pa vse delo se zmerom ni opravljeno. U posljednjem času je med jamarji nastalo mrtvilo. General Gariboldi je pred neki vrtil u Trst in prevzel poveljstvo tržaškega armijskega zbora. Verjetno je, da se bo raziskavanje jam po Krasu sedaj nadaljevalo z novo vnuem.

Za škofijsko semenišće v Trstu

Nadškof Margotti, ki že podrgo leto upravlja tržaško in korpško škofije, je dal pred meseci pobudo, da bi se v Trstu ustanovilo posebno i semenišće. Tako bi štjevalo semenišće v Juljskim krajini narastio na štiri. Te dni je nadškof izdal poziv, u katerem pravi, da bi novomu škofu Santinu, ki bi početkom septembra prevzel posle ordinarija obeh škofij, rad izročil vsaj z nekaj sredstev u ta namen. Sam je za novo semenišće prispeval 1.000 lir.

Španija v znamenju evropske krize

Pretečeni teden je bil ponovno v znamenju krize, ki je vladala glede španskega vprašanja. Odnosili smo Anglijo in Francijo gledati precej trdo na rok. Odgovor na angleške proteste, ki ga je prinesel v London angleški agent pri nacionalistični vladi, ni zadovoljil angleškega javnega mnenja. Se več: razburjanje je postalo zaradi tega tem večje in kriza je postala občutna, tako da je moral Chamberlain preziveti težke ure odločitev. Tudi italijanski tisk je bil zaradi tega v skrbeh, kako bi bilo, če bi bila zrūšana sedanja angleška vlada. Zavlacanje v odposlancem dobrovoljcev je postalo še večje in je italijanska vlada izjavila ob tej priliki da brostovoljci ne bi nogoče odločevali v teku šestih mesecev. Vst ti dogodki niso prav za prav nič drugega kakor točen barometer stanja v Španiji. V začetku je prav dobro kazalo za Franca in njegovih simpatizerjev so bili popolnoma gotovi, da bo vojne kralju konec in zaradi tega so bila pogajanja med obema taboroma uspešna. Sedaj pa je nastal zastoj, ker se je renoibantska Španija dobro oborožila in vake prizadevanje in vse ofenzive v Francove strani imajo le malo uspeha in to le z velikimi žrtvami.

Prva obletnica vojne na Kitajskem

Tako na Kitajskem kakor na Japonskem so praznovali prvo obletnico vojne, ki ni oja napovedana in ni tudi sedaj očitno priznana. Španca je predvsem zelo povzročila za Kitajce. Japonci so se vedno, ko so misli pred letom da bo to pravanka ekspedicijska, kakor vse prejšnje, pa so se kruto zmotili. Japonci niso nikoli mislili, da bo imela polnoma razsazona Kitajska toliko sile, da bi se se kdaj zrušila v dobro organizirano državo. Toda oas ta vojna je vse Kitajce razvilila in to je v enoletni obdabi največji dogodek poleg nekaterih velikih zmag, ki so jih napravili Kitajci. Na drugi strani je padla v vo do najka o neprevladljivosti japonskega vojvaka, ki je vladal že od rusko-japonske vojne sem. Zaradi tega presojajo veselo pomnožena drugarčino položaj na Pacifiku sprico doposkov na Kitajski fronti. Nekaj novega je na Daljnem vzhodu tudi gverilska vojna, na katero seveda Japonci prizadevajo Japoncem toliko skrbi in odvzemajo japonskemu vojaku največjo silo: moralo.

— Na Castellonskoj i Katalonskoj fronti v Španiji vode se žestoke borbe. Nacionalistična aviacija bombardirala je Valencijo, Culu, Alcala in Benifao. Kod Valencie palo je višja bomba v bližini britanska trgovačka broda.

— Čehoslovaška vlada, po obavijestima iz Londona, namerjava riješiti naravnoš problem tme, što će narodnostni status podnijeti doskora parlamentu na prihvat bez obzira na kot pregovora s predstavnicima narodnih manjina.

— U češkoj gimnaziji u Tješinu početkom iduće školske godine bit će ustanovljeni poljski razredi.

— U Jerusolimu i u drugim gradovima Palestine uslijed enerģične intervencije redarstva i britanske vojske uspostavljen je mir, ali ipak Englezi šalju tamo hitno nova pojačanja.

— General Russo, načelnik štaba fašističke milicije, posjetit će Njemačku od 14 do 21 o. mj. kao gost načelnika štaba nacionalsocijalističkih odreda Lutzea.

— Rimski listovi pripisuju naročitu važnost varšavskim vijestima, da su ovih dana zakljućeni sporazumi, i koji omogućuju saradnju Sovjetske Rusije i USA u eventualnoj akciji protiv Japana.

— Britanski plan o povlaćenju dobrovoljaca iz Španjolske objavljen je u Donjem domu, a istovremeno je objavljen i u formi Bijele knjige.

— Britanski ambasador iz Pariza Phipps i iz Berlinu Henderson nalaze se u Londonu. Njihov se dolazak u London razložen komentarima, naročito u vezi s položajem u Srednjoj Evropi. Navješćuje se i mogućnost englesko-njemačkog sporazuma, koji bi zamijenio englesko-italijanski pakt.

— Japanska vlada odlučila je poslati u Njemačku i Italiju posebne funkcionere, da tamo prouče mjere za subijanje komunizma.

— Autor u cijelom svijetu poznate knjige »Na Zapadu ništa novo«, Erich Marija Remarque, lišen je sada, zajedno sa 67 drugih lica, njemačkog državljanstva. Većina istaknutih su žilovi.

V ZNAMENJU KRIŽA

GORISKI KNEZONADSKOF POKLADNA 40 ODDELOM OBMEJNE FASISTICNE MILICE U GORISKI POKRAJINI RAZPELA

— V soboto, 9. julija t. l. se je vršila svojevrsna proslava v kapelici Sv. Srca v goriski škofjski palači. Nadškof Margotti je namreč tege dne blagoslovil 40 razpel, ki so jih nabrali duhovniki njegove škofije in ki so namenjeni vsem obmejnim oddelkom fašistične milice, vda bi se tako zbirali okoli znamenja križanske vere vsi obmejni milničniki, katerim zaradi njihove nepretrgane in delikatne službe kakor tudi zaradi oddaljenosti njihovih postojank ni dana možnost, da bi zahajali v cerkve.

Slavnosti blagoslovitvi so prisostvovali komandant soške legije, komandant obmejne kohorte ter zastopniki častnikov in legionarjev.

Škof Margotti je v svojem nagovoru povzgojal vrtaško nalogo obmejne milice ob jugoslovanski meji in postrvovalnost v vzhodni Afriki in v Španiji padlih vojakov in milničnikov ter je na koncu izrazil željo, naj bi Kristusovo znamenje obmejne miličnice navduševalo za nove slavnostne čine.

Nadškofu se je zahvalil poveljnik obmejne kohorte v imenu »rernih sraj«, ki so v službi na svetih mejah domovine.

Italija prodaje umjetnine

Pariski »Matin« javlja iz Rima, da Italija namjerava in svrhu povečanja svojih zlatnih zalih prodati neka umjetniška dela. Tako sta in nedavno prodana u münchenskom muzeju kopija bačaca diskosa Mirona, sada je upravljena okružnica konzervatorijuma talijanskih muzeja i galerija slika, neka sastave popis najveće zastupnišni umjetnika, čija bi se djela trebala prodati. Doskora će biti objavljen zakon za ovakove prodaje.

Mussolini o Španiji

Svakih pet godina velika fašističko viđenja u Italiji izdaje svojika akta. Ovog je puta tome izdanju napisao predgovor Benito Mussolini. Taj predgovor izjavio je u Londonu komentare, jer su u njemu istaknute smjernice talijanske vanjske politike i u skoroj budućnosti. U pogledu Španije Mussolini je jasno naglasio, da su dogodjaji u Španjolskoj i intervencija liogodjaji sudar između boljševizma i fašizma, koji mora svršiti pobedom fašizma. Tu drugom riječima znači, da će u slučaju potrebe Italija i dalje intervenirati dok general Franco pobijedi. Značajniji se smatraju i one riječi, u Mussolinijevu predgovoru, gdje veli, da je talijanski narod trajno mobiliziran jednako za rad i za rat, a spreman nastaviti rat u Španjolskoj, dok ne bude izvojevana potpuna pobjeda.

U Londonu se to tvrdnje tumače kao izvjesna prijetnja i to u snižu tone, da će Italija, ako britanski plan o Španjolskoj ne bude doskora ostvaren, poduzeti sve potrebne mjere za novu intervenciju, pogotovo ako francuska vlada ostane kod svog stanovišta, da samo određeno ograničeno vrijeme niže vrijeme na Pirinejskoj strani Španjolske republikanaca vremenu položaj Španjolske republikanaca u Francuskoj, koju u Italiji veoma neprihvatljivo očekuju, to je sigurno, da je Italija ponovno intervenirala i to sigurno večin snagama, kako bi taj rat što prije svršilo. Posebno se ističe, da je Mussolini u tom predgovoru kao jedine krivce što se Španjolski rat tako dugo oteže, označio ne samo Sovjetsku Rusiju, kojoj je najvio i drugu borbu ako bude potrebno, nego i Francusku.

Nijemci u Jugoslaviji

»Slovenec« donosi statistiku, po kojoj u Jugoslaviji ima samo 3 i po posto Nijemaca od cjelokupnog broja pučanstva. Prema toj statistici, bilo je god. 1931 u cijeloj Jugoslaviji 499.969 Nijemaca. Od toga je broj bio u dravskoj banovini samo 41.362. Pri tome »Slovenec« navodi, da su Nijemci u dravskoj banovini od 1912 do 1931 naznačeni dovali za 40 posto. Najviše su nazadovani u Mariboru, Pljuju, Čuffju, Lintomeru, Dračevgradu, Kočevju, Slovenskgradu, Murskoj Sobotici, Radoljci, u Mariboru desni ribarici i lijevi ribarici. »To nazadovanje nastavlja »Slovenec«, ima svoj razlog u izmjenjenim političkim prilikama. Kad su Slovenci u narodnoj državi postali državni narod, prestao je tudji pritisak austrijske germinatorske birokracije i plutokracije. Najviše je to osjetilo nekadašnje nemacko-tarstvo, koje je bilo umjetna tvorba na slovenskom narodnom tijelu.«

Tommaso o promjeni prezimena

»Obzor« od 12 o. mj. donosi feliton o »Canti Ilirici« N. Tommasa. Na koncu toga prikaza čitamo i ove rečenice: »Na jednom se mjestu Tommaso bu ni što se prezimena, kao ona koja svršavaju na —ič iskrivljuju te im se daje drugačiji svršetak. On dosljedno piše, i ako po starinskom pravopisu, Kraljević, Orlović, Kosančić, Vojnović, Kačić-Miošić, Višnjić, Vidović itd. A kako sada glase imena i prezimena naših ljudi u Italiji, kako li naša mošnja naša sela i gradovi, naši podolci i rijeke, naša livade, naša brda i naše planine? Mutantur tempora! L. K. O.«

— Ob dvajsetničnij blitke na Plavici je bila letos v juniju, so privedli na Plavici in Montaliju velike svečanostne prireditve z iluminacijjo in izvajanjij voljaških letal.

ODLOMKI IZ NASE ZGODOVINE ZANIMIV DOKUMENT IZ L. 1848

V Trstu je izhajal l. 1848. časopis »L'Istria«, ki ga je urejeval znanil tržaški in istrski zgodovinar Peter Kandler. Bilo je to ravno v času prve ustave v Avstriji in v času nenadnega in občutnega dviga Trsta, zlasti na gospodarskem polju. Vse mesto je takrat živeło v mrazličnem razvoju in gibanju in so se le redki se zavedali pravih vzrokov tega ganelega oživljenja v mestu, ki ga je povzročila prosta luka in promet. Nacionalno takrat se ni bilo videti nikakih naprostev, zlasti ne ostrin. Da je to es bilo tako nam, poleg številnih drugih dokumentov, kaže tudi ta, ki ga je napisal v gori imenovanemu listu Kandler sam in kjer pravi: Vzdrževanje tega mesta kot tržišča središča Evrope je naloga ljubezni te zemlje, kateri mora biti vse ostalo drugotno.« (25. marca 1848.)

Zanimivejši pa je drugi dokument, ki ga je objavila »L'Istria« malo kasneje. Gre tu za resolucijo, ki jo je sklenil prvi državni zbor v Frankfurtu na svoji seji 31. maja 1848. in, ki jo je Kandler pričel v svojem listu v štirih jezikih in sicer po tem vrstnem redu: v italijanščini, nemščini, slovenščini in hrvaščini. Prinašamo dobesedno slovenski prevod te resolucije, tako radi prevoda samega in značilnosti tega, kakor tudi radi njegove vsebine. Prevod se glasi:

— Ustavnj zbor germanske deržave je v svoji očitni snidbi 31. veljika travna z enim glasom (enoglasno, op.) slovesno sklenil, de »po celi miri pravico spozna, katere sliši ne nemškim narodom, ki v deržavah germanske zveze prebivajo, po poti narodnoga omikanja slobodno hoditi, ter, kar cerkvene reči, včenstvo, literaturo notralno upravo ino pravico zadene, kakor daleč njih meja segne, enake pravice jezika se razveseliti. Tako se tudi samo od se razume, da pravisa usaka, katero bo vesolna ustava nem-

škimu narod dogotovila, v glihi miri njim grede.

Germania sedaj edina in prosta je dovel velika in močnoga de brez nenavidnosti (zavisti, rrip.) zamore narodom družiga jezika, ki so v njenim netru gorl zrasli, v polni miri dovoljli, kar njim po prirudu i zgodovini tiče, ter se nima nikdar ne glavnih, ne prebivavec nočniga števiga ali lužne Germanie, ki danjski ali laški govore obtožili in pertožili, de mu bode slobodnost svojiga roda kerčena, ali de mu nemški brat roko odtegne, ko le velja (kadar je potrepa, op.).

Isti pisec je bil l. 1848 tudi predsednik enega prvih italijanskih društev v Trstu, ki je imelo ime »Societa dei Triestini« — društvo Tržčanov. To društvo po svojem statutu ni bilo politično, čeprav je iz njega izšlo kasneje največ mož, ki so postali vodje tržaškega separatističnega gibanja, ali irendentizma imenovanega. To društvo je že 18. junija protestiralo proti gornjemu sklepu državnega zbora v Frankfurtu. Razlog tega protesta bo razviden že iz naslednjih vrstic, ki jih navajamo v prevodu: »Z ozirom na avtonomni večkrat potrjeni statut mestni od l. 1382 ozemlje Trsta s svojim prebivalstvom, v katerem prevladujejo Italijani in Slovenci, ki je bilo l. 1815 le priključeno Germaniji...« ter v nadaljnjem zahtevajo avtonomijo in direktno podrejenost le vladarju. Nas pa zanima tu le ono, kar govori o Slovenceh in njih prevladujočem položaju v mestu v zvezi z Italijani. Oba dokumenta, zlasti prvi, dokazujeta, da so nastali šele mnogo kasneje spremembe, ki so pošle Slovence v Trstu tako daleč za Italijani, kot je to zlasti danes. V času, ko se je Trst začel razvijati, so bili Slovenci v Trstu v primeri z Italijani številčno in sicer skoro enakovredni in so jih celo sami stalno upoštevali. — šk.

† KARLA ŠAPLA

Nenadoma je umrla v Pragi 5. julija t. l. na praznik sv. Cirila in Metoda gospa Karla ur. Šaplova, soproga povodno priljubljenega našega rojaka agrarnoga inspektorja dr. Antona Šapla v Ljubljani. Ta spoštovana ljubljanska narodna dama je bila po rodu iz naše nepozabne Gorice iz rodoljubne Draškove družine in je sestra gospe Olge dr. Pucove.

Va Vidovdan je gospa Karla odpoštovala s soprogom v Prago, da bi ogledala sokolske slavnosti in razveseli s potovanjem po bratski Čehoslovaški. Po obisku »Prodane neveste« v Narodnem divjadu je nenadoma zbolela. Na zdravniški nasvet jo je gospod dr. Šapla spremljal v sanatorij Schneider, da bi jo operirali vsled vneja sešepca, a žal podlegla je komplikacijam in po dvoindvajsetem trpljenju umrla na možganski emboliji v največjo žalost vseh onih, ki so poznali njeno srčno plemenitost. Gospa Karla je bila odbornica mnogih naših ženskih nacionalnih organizacij in se je udeleževala v naši narodni javnosti. Klub Primork, Atene, Kolo srbskih sester i. t. d. so zgubili aglino članico in odbornico, a primerški reveži poštvovalno podpornico. Zaljublencemu soprogu, jokajočij gospej sestri Olgi dr. Pucovi in vsem sorodnikom naše najiskrenejše sožalje. Mir njenemu prahu v svobodni domovini!

Mussolinijev dolazak u Trst

Agencija »Stefani« javlja, da je Mussolini primio pretekla grada Trsta i s njim razgovarao o posjeti koji će Mussolini učiniti Trstu u mjesecu septembru.

Vijest o dolasku Mussolinija u Trst objavljive tržašanski list »Piccolo« s ograničnim slovinna preko cijele stranice: »Duce će u septembru posjetiti Trst.«

Tržaški list piše nadalje o napredku Trsta pod fašističkim režimom te ističe da Mussolinijev posjet nije običan posjet, nego da ima političko značenje za cijelu Italiju. List ističe činjenicu da je Trst nekada bio prva luka Austro-ugarske monarchije, a sada, naročito nakon nedavnih dogodjaja u Podunavlju, ostao je skoro sasvim bez svog eksportnog zaledja. Italija nastojinastavlja listi, da što veći izlet iz zaledja skrene na Trst, ali to ne ide tako, jer i druge zemlje imaju luke, tako Madijarska izvozi preko Rijeke i Braile, a Austrija preko Hamburga, koji predstavljaju ozbiljnu konkurenciju za Trst. List podvlači činjenicu da veliki dio njemačkih zemalja gravitira na Trst.

Dječji izlet u Slav. Brodu

Slav. Brod, 12. Julia. — Ženska sekcija društva »Istria« iz Slav. Broda priredila je u nedjelju 10. VII. o. g. izlet djece u selo Podvini k župniku gosp. Učiču.

Izlet je uprkos lošem vremenu dobro uspio. Cijelo do podne su naša djeca provela u izgranju zajedno sa odraslima što je djecu neobično raspoložilo. Poslije podne su djeca otpjevala nekoliko pjesmica, nakon čega je uslijedio pozdrak.

Našim će malim Istranima ostati taj izlet u ugodnoj uspomeni. — Tajnica

Hrvatska navtična šola u Malem Lošinj

Z zanimanjem sem prečitao članek prof. N. Zica »Srednje škole u Istri do Gentilejeve reforme« v zadnji »Istria«, zlasti, ker sem želel vedeti, ali bo morda on kaj več znal povedati o navtičnih šoli s hrvatskim učnim jezikom v Malem Lošinj, ki jo omenja Cottone v svoji knjigi »Storia della Scuola in Istria«. Na strani 198 čitamo namreč v poglavju o navtični šoli v Malem Lošnju ta odstavček:

»Šolsko leto 1918-19, zadnje leto osvobodilne vojne, se je pričelo pod najhujšimi avspicijami za šolo, kajti avstrijska vlada je že bila določila, ako že ne odpravi italijanski učni jezik, pa vsaj otvoriti vzporednice s hrvatskim učnim jezikom. Te vzporednice naj bi tvorile osnovo za čisto hrvatsko navtično šolo in s tem za slavizacijo Lošinja, trdnjave kvarnerskega italijanstva.«

Kolkor se spominjam, je res pred prevratom bilo govora o tej novi hrvatski navtični šoli, ni mi pa znano, kako daleč so uspeli priprave. Bržkone je šlo za podobno akcijo, kakršna je bila na obrtni šoli v Trstu. Tudi na tej šoli so se imeli otvoriti s šolskim letom 1918-19 nekateri oddelki s slovenskim učnim jezikom v prvi vrsti se je imela sedaj otvoriti na tem zavodu nova šola z pomorske strojnike s slovenskimi in italijanskimi vzporednicami. Učni načrt je bil že izdelan, tudi profesorji, ki bi lahko poučevali na obeh oddelkih, so bili imenovani. Do otvoritve pa ni prišlo, ker so bili mladeniči, ki bi prišli v poštev za vpisovanje, pod orožjem. Tudi slovenske vzporednice na mizarskem oddelku niso imele boljše usode. Le za slovenski oddelek na ženski obrtni šoli se je lahko še vršilo vpisovanje. Bolezen, ki je tedaj razsajala v Trstu, je zavlekla otvoritev in preobrat je pokopal tudi ta oddelek. Obirnije poroča o tem V. zvezek poljudno-znanstvenega zbornika »Luče«.

Dobro bi bilo, da bi kdo podobno poročal tudi o projekirani navtični šoli v Malem Lošinj.

— Italijanski finančni minister Thaon di Revel je odločno demantiral vesti, ki so se razširile v inozemstvu, da bo italijanska vlada devalvirala liro. Italijanski listi pravijo, da je lira močno garantirana bolj od skupnega dela italijanskega ljudstva, kakor pa od zlatih rezerv.

— Gorica. — v trnovskem gozdu so našli mrvnega Josipa Privca iz Trnovega, starega 70 let, po poklicu gozdarja. Domnevalo, da ga je zadel kap.

Trst. — Jeremija Pahor, star 19 let, je pe kopianju nerodno skočil v vodo in zadel ob splav. Zadolbil je več težkih ran po obraz in po hrbtu.

— Talijansko ministarstvo poljoprivrede odločilo je izvršiti pokus uvoza stoke putem centralne državne organizacije, kao što je učinila Njemačka putem svojih »Reichsstelle-a«. Prvi pokus učinjen je dne 7 o. mj. na Rijeci s madijarskom stokom.

Naši pokojnici

Msgr. VINKO ORLANDINI

Pula, jula 1938. — U Poreču je 21 juna umro stolni kanonik monsignor Vinko Orlandini, bivši kapelan biskupa Dobrile. Pok. Orlandini se rodio u Splitu 1846. Biskup Dobrila ga je zareديو u Gorici 1872 i odmah ga je uzeo k sebi u Poreč za kapelana, gdje je služio 5 godina, a ujedno je kroz to vrijeme propovijedao u crkvi »Majke Božje od anđela« u Poreču hrvaški. Odatle ide za župnika u Rakotole kod Motovuna gdje ostaje 24 godine. U Rakotolama je razvio svu svoju djelatnost: saziadao je zvonik, novu glavnu oltar, povećao župni stan, stiernu i zasadio lijep vinograd. Budući da u selu nije bilo škole, on je sam otvorio školu i u njoj podučavao. Ljude je uvijek upućivao i učio da budu dobri kršćani i dobri Hrvati. Uvijek je bio na braniku narodnih prava, pa i kasnije u Poreču kada je 1901 postao stolni kanonikom. Za vrijeme prevrata ušao je on

kao predstavnik Hrvata u odbor u Poreču koji je upravljao gradom do dolaska Talijana. Uvijek je srčano branio svoj narod, pa su ga i protivnici poštivali kao čovjeka. značaja, a cijela Poreština i Motovunština je stala iza njega, jer je uvijek bio zastinik progonejenih i pravi otac siromaha.

Kada su naši ljudi odlazili na biskupiju u Poreču uvijek su išli najprije k njemu, jer su znali da će se on zauzeti za sve šta je dobro i pravedito, i da se na biskupiji više uvažavala njegova riječ, bilo bi bolje za vjerski život biskupije...

Smrću monsignora Orlandinija nema više u Poreču ni na Poreštini ni jednog našeg svećenika, a s njime nestaje posljednjeg čovjeka u Poreču koji bi se zauzeo za naše ljude.

Slava monsignoru Vinku Orlandiniju, uzornom svećeniku i rodoljubu!

ZUPNIK VINKO ALJANČIĆ

V Kranju je po dolgi in mučni boleznik g. Vinko Aljančić, župnik u Kredu na Kobariškem. Ljubljanski »Slovenec« je prisnel dalje poročilo, ki ga v celoti prinašamo:

»Utrajeni pionirji z Gorjškega prihajajo po slovo v svobodno zemljo, da si v njej poiščejo — grob. Za Abramovič je šel Aljančić. To se močje, ki se dozoreli v trpljenju, kakršnega tostranci nepoznano. Največji idealizem, tokokrat trpko preizkušeno, pa vedno obdan z optimizmom in zavestjo dolžnosti vojaika, ki stoji v prvih vrstah — to so tih, skromni duhovniki, narodni mučeniki ob Soči. Vsi radostni prihajajo k nam po dolgih težkih letih. Oči jim žare od veselja, ko se vozijo mimo Brezji v slovensko prestolnico. Kaj yedo vse povedati ti junaki in kaj znajo vse zamolčati, ker jih svobodni ne razumejo.

Ljubljana sprejema s pompom svoje in tuje od daleč, za največje, najvrednejše in najbližje nima podzrava. Vsaj grob jim milostno nakloni in na grob napis v materinem jeziku. Spomeniki in venci so namenjeni drugim...

Vinko Aljančić, župnik v Kredu pri Kobariču, je želel biti pokopan v Kovorju, kjer je bil rojen 5. januarja 1890. V ljudsko šolo je hodil v Trzinu gimnazijske študije pa je dovršil v Kranju 1900. V tej dobi je žarel med mladino idealizem. Mladi aburijentje so odhajali na Korško. Gorjško in Istro, kjer je ljudstvo najbolj potrebovalo narodnih delavcev. Pokoini Vinko je vstopil v gorjsko bogoslovje. In teden pred izbruhom svetovne vojne je, bral novo mašo v kovovski cerkvi. Nastavljen je bil za kaplana v romantičnem Bovecu. Tu ga je doletela vojna napoved Italije. Pred groznim obstreljevanjem je rešil Naisvetelje in se umaknil v sosednjo župnijo Sočo, kjer je tolažil in bodril domoljce in vojake do konca svetovne vojne. Po končani vojni se je spet preselil v Bovec in tam opravil postal dekanjskega namestnika do leta 1921, ko je nastopil dušnopastirsko službo v Kredu pri Kobariču. Po sedemnajstih letih neumorne dela ga je napadla težka bolezen. Iskal je zdravlja v Vidmu, ko je na štiti bližajočo se smrt, se je poslovil od svojih vernikov. Nevarno bolezo so prepeljali v Kranj, od tod v Leončevo, v Ljubljano in iz Ljubljane zopet v Kranj, kjer je v petek ob 3 popoldne umrl.

Ta bridka vest bo globoko pretresla našo

NAŠA KULTURNA KRONIKA

Aforizmi Ante Dukića na poljskom

U posljednjem svesci varšavskog mesečnika »Zet« objavio je članovi revoliucije Gunduličeva, »Osmana« Česlav J. Kozłowski, uz kraće podatke o životu i radu Ante Dukića, oved i izbrak aforizama iz njegovih »Pogleda na život i svijet«.

MISEL IN DELO

Ljubljanska revija »Misel in delo« ima v poslednji 6-7 štev. sledečo vsebino: Poslanstvo malih narodov P. Karlin: Dr. Ivan Lah; Dr. I. Lah: Od »Omladinca« do »Preporoda«; B. Boriko: Obrazovanje ljudskoškolskega učiteljstva v Jugoslaviji. OBZORNİK: Evropa med dvema krizama (Dr. B. Vrčon) Oris francoskega političnega življenja (B. Ribnikar); Novi pogledi na francosko zgodovino (Rr.) — POROČILA: Dr. J. Šiebing: Slovenski časniki in časopisi, bibliografski pregled od 1797—1936. (Inko); M. Mirkovič: Flaciuc (P. P.); Alojz Gradnik: Večni studenci. Pesmi (Inko); Dr. Fr. Ilešič: Hrvatska dčbrovolja i popevka od kmetskoga staljša preštimanja (Inko) I. Pucelj: Vesela pisarija (Inko); Dr. P. Grisogono: Ujedinjena Jugoslavija, 1936/1. kongresa ekonomistov v 1907 (B); Hrvanje in »slovenska« industrija (L—c.)

Promocije na ljubljanski univerzi

Ljubljana, julya 193. (Agis). — V četertek dne 7 t. m. sta bila ob pol dvanajsti uri dopolodne v zbornišnici dvorani univerze slovenso promovirana za doktorja prava naša rojaka Bogdan Novak, rodom iz Idrije in Mirko Koršič iz Gorice. Ob mlada doktorja sta člana naših emigrantskih organizacij v Ljubljani, kjer sta se prdno udeleževala. Čestitam!

Diplome naših rojakov na ljubljanski univerzi

Ljubljana, julya 1938. — (Agis). — Na filozofski fakulteti ljubljanske univerze so v junjskem terminu letošnjega leta diplomirali med drugim tudi naši rojaki: Bačić Djurdjica, iz romanske skupine; Čeh Rudolf iz germanske skupine; Gasparić Ante iz kemiske skupine; Glavič Valerija iz skupine za nar jezik in književnost. Savli Oskar iz geografske skupine iz Tavze Nuša iz romanske skupine. Iskreno čestitam!

Izlet u Podsedu

Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu pridružuje izlet u Podsedu dne 17 VII ove god. prije podne u 7 i 54 min. sa glavnog kolodvora izletničkim vlakom. Cijena tamo i natrag Din 5. Fošto se te karte može dobiti i pojedinačno preporučuje se izletnicima s južnog i zapadnog dijela da se ukrcaju na kolodvor »Sava«. Ako se ne bi sreli u vlakudaka se na stanici u Podsedu. Poželjno bi bilo da bi izletnici ponijeli sobom kupaci pribor.

— Stare italijanske balke so izlele kot osmesedeti zvezek beogradske mladinske knjižnice »Zlatna Rnjiga« v izdaji Geze Kolna.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Godišnja skupština zadruge »Istarski Dom« u Zagrebu

»Istarski Dom«, zadruga za gradnju malih kuća s. o. j. u Zagrebu, poziva sve svoje članove na redovitu glav. god. skupštinu, koja će se održati dne 24 julya 1938 u 9 sati prije podne u prostorijama »Jugoslovenske Matice«, Varšavska ul. 6, dvorišna zgrada, sa sljedećim dnevnim redom: 1. Pozdrav predsjednika; 2. Izveštaj tajnika; 3. Izveštaj blagajnika; 4. Izveštaj nadzornog odbora; 5. Apoziturni upravi i nadzornom odboru; 6. Bitanje i člana upr. odbora i 2. člana nadzor. odbora; 7. Pitanje ostanka zadruge u buduće; 8. Eventualije. — Odbor

Obćni zbor »Soče« v Doržji Lendavi

V nedeljo 12 julya t. l. se je napolnila velika rasalnica mestne šole s člani našega društva. Tokrat je bilo nazvođih precejšnje število emigrantov iz vrst naše inteligence. Po poročilu predsednika, tajnika in blagajnika so si edle volite. Izvoljen je bil po večini stari odbor. Predsednik je zopet sol. upr. L. Peternel, podpredsednika št. Lojze Puppiš. sol. upr. iz Nedelice in dr. Avg. Kerbar. šef Zdrav. doma v Lendavi. Tajnik in blagajniške poste bošče nadalje vsilja sol. upr. Fr. Čičić, in kolonist R. d'k. L. Izidor. Med novimi člani odbora je tudi sol. upr. Alekx. Fr. iz Trnja.

Po izvršenih volitvah, smo raspravljali o grozni nesreći, ki je začela naše rojake v kolonijah Benca. Petecolje in Pince. Mura je poplavila vsa polja, vdrila do 1 m. visoko vse niše, ncaire je celo porušila. Uničeni so škarc, vsa poljski in vrtni pridejki. Krme za živoino ne bo.

Del kolonistov je v svojem obupu sklenil, ker jim že 5 let zaporedoma uničujejo poplave poljske in travniške plodove — osdeliti se otdod. posebno. Ker jim zamovirjeno zemlje pruzica malarijo in druge bolezni. Ni je niše, kjer ni bila že letika in malarija zahtevala svoje žrtve. Društvo podpira poplavljenca materijalno in moralno.

Zahvala »Soče« v D. Lendavi

D. Lendava, 8 julya 1938. Društvo »Soča« Dol. Lendavi izrekla vsem bratskim društvom in organizacijam svojo najiskrenejšo zahvalo za darovanje našim ubogim poplavljencajem tukajšnjih emigrantskih kolonij: ki jim je zadnja letošnja poplava unila vse pridele. Posebej se zahvaljujemo našemu rojaku g. dr. prof. L. Čermeliju, ki je s svojim posredovanjem veliko pripomogel k uspehu naše akcije v pomoč poplavljencajem. Darovali so do danes: Primorsko akadem. starešinstvo v Ljubljani po g. dr. J. Ražmu 200 Din; »Tabor« v Ljubljani 300 Din; »Sloga« Kranj 100 Din; »Soča« Celje 150 Din; »Nancs« Meribor 200 Din; »Orjem« Trbovlje 200 Din — skupaj 1.150 Din. Odbor.

Predavanje o sekcijskom sletu Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu pridružuje u subotu 16. o. m. j. u 8 sati navečer izvanredne usmene novine na kojima će g. Jure Prefac govoriti o »Sveskolskom sletu u Prahu. Gosim toga će te večeri po prvi put nastupiti i naša djeca.

SLOVENCI IN HRVATJE NA

SREDNJIH IN MEŠČANSKIH ŠOLAH PULJSKE POKRAJINE

Carmelo Cottone je v svoji knjigi »Zgodovina šole v Istri od Avgusta do Mussolinijeva« podal vsaj delni uradni pregled učencev srednjih, strokovnih in meščanskih šol v sedanjih Puljski pokrajini po narodnosti. Pregled ni popoln, ker navaja podatke samo za nekatere šole. Pri drugih šolah podatkov ni, bodisi da jih niso zbirali ali pa da so smatrali sploh za izključeno, da bi še bili slovenski in hrvaški dijaki, ko je bilo vendar javno razglašeno, da v Italiji razen italijanskega jezika ni nobenega drugega. Seveda tuči podane podatke moramo sprejeti s primerno rezervno, kajti malo verjetno je, da izražajo dekanško stanje, zlasti glede srednješolev so brezdvomno prenikno cenjeni, pri nekaterih meščanskih šolah (scuole d' avviamento professionale) pa naravnost neremiten.

Na klasični gimnaziji (ginnasio liceo) v Kopru je bilo 1. 1918-19 205 učencev, od teh 3 Slovani, leta 1936-37 je imela šola 259 učencev, med temi nobenega Slovenca ali Hrvatca (1). Za vmeštastika navaja samo štetila za leto 1918-19 (odnosno, ako je bila šola pozneje ustanovljena, za leto ustanovitve) in za šolsko leto 1936-37. Ko je bilo 1. 1923 ukinjeno učiteljišče v Kopru, so učenci viših letnikov (58, od teh 3 Slov.) prešli na višjo gimnazijo in ostali tam do 1. 1926-27.

Na klasični gimnaziji v Pulju je bilo 1. 1918-19 207 učencev, med temi 5 Slov., leta 1936-37 pa 426 učencev, od katerih so bili samo 4 Slovanci.

Na nižji gimnaziji v Pazinu je bilo 1. 1923-24 127 učencev, od teh 12 Slov., in 1. 1936-37 185 učencev, med temi 27 Slov. 1. 1918-19 je bilo na tedanji realni gimnaziji in realki 77 učencev, od teh 4 Slov., leta 1921-22 pa 148 učencev, med katerimi je bilo 8 Slov.

Na znanstvenem liceju (nekakšni višji realni gimnaziji) v Pazinu je bilo 1. 1925-26 40 učencev, od teh 10 Slov., leta 1936-37 106 učencev, od teh 8 Slov.

Na tehničnem zavodu trgovske smeri (Istitutu tecnico, t. j. nižija gimnazija združena s trgovsko akademijom) u Rovinju sta bila 1. 1923-24 92 učenca, leta 1936-37 pa 106 učenca. Manjkajo podatki glede narodnosti. Na prejšnji nižiji realki u Rovinju je bil 1. 1918-19 81 učenec.

Na podobnem zavodu u Pulju je bilo 1. 1918-19 179 učencev, od teh 31 Slov., in leta 1936-37 205 učencev, med katerimi pa baje ni bil noben Hrvat ali Slovenec.

V Malem Lošnju je navlična šola, ki sestoji iz štiriirazredne nižje gimnazije in iz štirišletne navlične akademije u pravem pomenu besede. L. 1936-37 je imela šola 113 učencev. Manjkajo pa podatki glede narodnosti. Prejšnja navlična šola s pripravljajalini ražredi je štela 1. 1918-19 128 učenca.

Učiteljišči sta sedaj dve; u Poreču in u Pulju.

Na učiteljišču u Poreču je bilo leta 1923-24 70 učencev, leta 1936-37 pa 317. Učiteljišče u Pulju, ki je bilo ustanovljeno leta 1934., je 1. 1936-37 doseglo že

511 učencev. Pri obeh zavodih manjkajo podatki glede narodnosti. Na učiteljišču u Poreču se poučuje tudi hrvaški jezik.

K srednjih šolah pristevaju tudi obrtno šolo u Pulju, katere odetki pa nimažo vsi značaj srednje šole. Leta 1925-26 je bilo na tej šoli 628 učencev, leta 1936-37 pa je šteto padlo na 686.

Strokovni srednja šola je kmetska šola u Poreču, za katero pa manjkajo podobnejši podatki.

Značilno za vse srednje šole je dejstvo, da so vsi učenci brez izjeme vpisani u baliske organizacije, te za obe učiteljski šoli manjkajo podatki u tem pogledu.

Poleg teh pravih srednjih šol obstoju u Puljski pokrajini še osmestaj šol za strokovno pripravu (scuole d' avviamento professionale). Po ustroju in zahtevanju predizobrazbi jih lahko primerjamo z našimi nekakšnimi triirazrednimi meščanskimi šolami.

Samo na dveh šolah teža tipa niso zabeležili nobenega hrvaškega učenca, namreč u Cresu, kjer je štela šola leta 1929-30 23 učenca, in 1936-37, leta 70, tzv. »Bujah«, ki je imela u istih dveh šolskih letih 44, odnosno 51 učenca. Podatkov o narodnosti pa nimažo sledeće šole: u Piranu (l. 1928-29 60, l. 1936-37 162 učenca); u Kopru (l. 1930-31 61, l. 1936-37 163 učenca); u Izolu (l. 1929-30 58 in l. 1936-37 186 učenca); u Novogradu (l. 1930-31 23, l. 1936-37 30 učenca); u Nerezinah (l. 1928-29 23 in l. 1936-37 31 učenca); u Poreču (l. 1931-32 17 in l. 1936-37 47 učenca) in u Umagu (l. 1929-30 18 in l. 1936-37 40 učenca). Za šolo u Vodnjanu manjkajo podobnejši podatki. Statistika navaja 40 kot približno število učenca leta 1936-37, ne pobizlja pa pripomniti, da so bili vsi vpisani u baliske organizacije.

Za ostale šole pa nam podaja Cottone te te podatke: šola u Pulju je imela 1923-24 (predačje) meščanska šola 91 učenca, med temi samo osmga Slov., l. 1936-37 pa je imela šola 131 dečka in 143 deklce, od katerih so bili 74 dečki in 70 deklce slov. narodnosti. Skoro izključno samo slov. učenca pa je imela šola u Kanfanaru, namreč l. 1931-32 od 18 učencev 17 Slov. in l. 1936-37 64 22 učenca 20 Slov. Dokajšnje število slov. učencev izkazuje tudi šola u Labinu: l. 1925-26 od 31 učenca 7 Slov. in l. 1936-37 od 95 učencev 23 Slov. U Velikem Lošnju je bilo 1. 1934-35 od 28 učencev 6 Slov. in l. 1936-37 od 13 učencev 3 Slov. (Za trinaest učencev se je vzdrževala šola!) u Višnjaju je bilo 1. 1929-30 od 19 učencev 6 Slov. in l. 1936-37 od 34 učenca 12 Slov. u Rovinju je bilo 1. 1931-32 93 učenci, od teh 3 Slov. in l. 1936-37 225 učenca, od teh 4 Slov. u Malem Lošnju so 1. 1923-24 od učenca enega zabeležili kot Slov., leta 1936-37 pa od 47 učencev nobenega. Nasprotno je bilo u Pazinu, kjer niso l. 1928-29 med 24 učenci našli nobenega Slov. l. 1936-37 pa med 25 učenci samo enog.

Učenci desetih šol (u Pulju, Izolu, Labinu, Bujah, Novogradu, Velikem Lošnju, Vodnjanu, Nerezinah, Poreču in Umagu) so bili vsi vpisani med balile, odnosno male-Italijanke. Za dve šoli (u Piranu in Pazinu) manjkajo podatki. Pri ostalih ni vpis stoođtosten. Tako ni u Kanfanaru vpisan učenec, pa ne morda da bi bil še ta eden izmed obeh edinih italijanskih učencev! U Višnjaju je od 34 učencev vpisanih samo 12 prav toliko kolikor je slovenskih učenca. Zai ne izvemo, ali niso ravno ti se morali vpisati u fašistične organizacije, medtem ko niso tege zahtevali od njihovih italijanskih tovarišev. Možno je tudi to:

Istra, ožnji svako tjedna o petak — Broj 28. Izdavač: Koncort »Istra« Masarykova ulica 28A. — Broj telefona 67-80. — Za uređništvo odgovarja: IVAN STAHL, Gromin. — Za štamparstvo odgovarja: RUDOLF FOTANOTIC, Zagreb. Ulica: broj 131.